

ОКРЕСЛЕННЯ ІСТОРИЧНИХ СЕГМЕНТІВ ПЕРШОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО СТАНОВЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Гузенко Олена Павлівна

Донецький державний університет внутрішніх справ (м. Кропивницький)

Митний контроль має доволі високий рівень пріоритетності в діяльності митних органів. Митний контроль сприяє якісному проведенню митних процедур та надає можливість визначити шляхи їх удосконалення. Законодавець статтею 40 Митного кодексу України регламентував положення стосовно того, що усі товари і транспортні засоби, які переміщуються через митний кордон України, підлягають митному контролю. При цьому запропонував розуміти його з позиції понятійної категорії як проведення митними органами мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи. Без постійного впровадження заходів удосконалення процедури митного контролю, в сучасних мінливих умовах розвитку країни, особливо в період російської воєнної агресії проти України, досягти відповідного рівня його практично неможливо. Але як свідчить досвід роботи митних органів розробці дієвих заходів, з позиції покращення якості проведення процедур митного контролю, має передувати вивчення історичних моментів його розвитку.

Проведені дослідження вченими істориками показали, що існує ряд етапів становлення законодавства, котре було покликано врегулювати організацію та здійснення митного контролю службовцями с радянського державного апарату, При цьому науковці запропонували епоху розвитку митного контролю за радянських часів розділити на чотири основні етапи: період з 1917 року до 1923 року, котрий розкрив пріоритетність охоронної функції над контрольною; період з 1924 року по 1927 рік, який вказав на наявність рецепції норм митних статутів та запровадження митного нагляду як основного суб'єкта контрольної діяльності; період з 1928 року по 1963 рік. У зазначеному періоді відбулося поступове нівелювання контрольної функції митних установ, зведення її до

контролю за дотриманням державної монополії у сфері зовнішньої торгівлі; період з 1964 року до першої половини 1991 року. Саме цей період призвів до повної централізації радянських митних органів та формалізація їх контрольної функції.

Ситуація почала змінюватися лише після прийняття Декларації про державний суверенітет України та проголошення її незалежності. Для молодій країні нагальною потребою стало забезпечення територіальної цілісності країни та, перш за все, захист її економічних інтересів. Недоліком у проведенні митних процедур з урахуванням елементів митного контролю починаючи з другої половини 1991 року стало: значна прозорість кордонів із колишніми республіками СРСР; недостатнє технічне оснащення митниць, що практично нівелювало якісне проведення процедур митного контролю; відсутність достатньої кількості фахівців, які володіють інструментами митного контролю нового спрямування, а як наслідок, простежувалося недостатнє кадрове забезпечення відділень митниць.

Лише перераховані недоліки вже вказували на те, що Україна опинилася фактично відкритою для безконтрольного перевезення товарів і переміщення осіб. Історично доведено, що у 1991 році. Новостворений Державний митний комітет України мав у своїй структурі декілька митниць, що знаходилися в непридатних або орендованих приміщеннях, проте отримав першочергове завдання створити умови для здійснення прикордонно-митного контролю.

У зв'язку з цією історичною подією 25 червня 1991 року було розроблено та ухвалено Закон України «Про митну справу в Україні», який на погляд фахівців створив умови для подальшої розбудови митної системи в молодій державі. Проте, прийнятий правовий документ відзначився рядом недоліків: поза нормами законодавчого акта залишилися питання організації та здійснення митного контролю; не було прописано правила проведення митного оформлення та декларування товарів і їх пропуску через митний кордон; не визначено механізм боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил.

Позитивним історичним фактом розвитку митного контролю варто вважати прийняття у 1991 році прийняття першого Митного кодексу незалежної

України, який у розділі II статтями 21–36 закріпив порядок організації, здійснення митного контролю. Цим законодавчим регулятором не було розкрито сутнісний зміст понятійної категорії «митний контроль», але чітко було окреслено мету його проведення: забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів.

У статтях 21–33 Митного кодексу молодої країни було розкрито як організаційні, так і загальні засади митного контролю, а саме: до організаційних засад проведення митного контролю законодавець включив: перелік форм здійснення митного контролю, визначив зони його проведення, встановив терміни перебування під митним контролем митних цінностей та вказав порядок допуску осіб у приміщення, де знаходяться підконтрольні предмети; до загальних засад здійснення митного контролю законодавець відніс наступні сегменти: можливість використовувати технічні засоби митного контролю, залучати спеціалістів та експертів, оглядати й переоглядати транспортні засоби, товари й речі, провадити особистий огляд, накладати митне забезпечення, виконувати складальницькі операції з підконтрольними товарами та предметами.

Таким чином, хоча й не в повному обсязі Митним кодексом України у 1991 році були створені передумови для подальшої правотворчості в галузі митної справи з позиції митного контролю. Беззаперечним є той факт, що ряд питань залишилися не врегульованими: компетенції посадових осіб митних органів при здійсненні ними митного контролю не були встановлені, не регламентувався механізм здійснення кожної форми контролю, не закріплювався конкретний перелік осіб, на яких міг поширюватися пільговий режим митного контролю тощо. Саме визначення даних недоліків сприяло подальшому удосконаленню законодавчого забезпечення процедури проведення митного контролю в майбутньому.